

کتابخانه ملی
پژوهش و تحقیقات اسلامی

شناختنامه

عربی

محمدی ری شهری

مرتضی خوش نصیب

سرشناسه: محمدی ری شهری، محمد، ۱۳۲۵ - ۱۴۰۱؛ خوش نصیب، مرتضی، ۱۳۴۲ -

عنوان و نام پدیدآور: شناخت نامه شیطان؛ محمد محمدی ری شهری؛ محمد مرتضی خوش نصیب؛

ویراستار فارسی: محمد باقری زاده اشعری؛ ویراستار عربی حسنین دباغ پور پژوهشگاه قرآن و حدیث.

مشخصات نشر: قم: مؤسسه

علمی فرهنگی دارالحدیث، مؤسسه انتشاراتی دارالحدیث، ۱۴۰۱.

مشخصات ظاهری: ۳۳۶ ص

شابک: ۱-۱۹۸-۹۷۸-۶۲۲-۲۰۷

وضعیت فهرست نویسی: فیپا

یادداشت: فارسی - عربی.

یادداشت: کتابنامه.

موضوع:

موضوع:

شناسه افزوده: خوش نصیب، مرتضی، ؟؟؟؟-، ترجمه متن عربی

شناسه افزوده:

شناسه افزوده: پژوهشگاه قرآن و حدیث

رده بندی کنگره: ۱/۲۲۶BP

رده بندی دیوبی :

شماره کتابشناسی ملی: ۹۱۳۶۲۰۸

اطلاعات رکورد کتابشناسی: فیپا

شناخت نامه شیطان

محمد محمدی ری شهری

مرتضی خوش نصیب

مترجم: مرتضی خوش نصیب

مصدریاب: سید محمدحسن مؤمنی

پژوهشکده علوم و معارف حدیث: ۲۸۵

ویراستار فارسی: محمد باقری زاده اشعری

ویراستار عربی: حسنین دباغ پور

نمونه خوان: علی نقی پارسانیا

حروفچین: حسین افخمیان

صفحه آرا: مهدی خوشرفتار اکرم

طراح جلد: حسن فرزانهگان

ناشر: مؤسسه انتشاراتی دار الحدیث

چاپ: اول، ۱۴۰۲ ش

چاپخانه: خانه چاپ جمکران

شمارگان: ۵۰۰

مؤسسه انتشاراتی دار الحدیث: قم، میدان شهدا، ابتدای خیابان معلم، پلاک ۱۲۵

تلفن: ۰۲۵-۳۷۷۴۰۵۲۳ و ۰۲۵-۳۷۷۴۱۶۵۰ ص.پ: ۳۷۱۸۵/۴۴۶۸

<http://darolhadith.ir>

darolhadith.20@gmail.com

فهرست اجمالی

پیش گفتار ۷

درآمد ۹

فصل اول: شناخت شیطان ۲۹

فصل دوم: نقش شیطان در گمراه کردن مردم ۷۹

فصل سوم: اهریمنان ۱۲۳

فصل چهارم: انسان‌های شیطان صفت ۱۴۷

فصل پنجم: دام‌های شیطان ۱۶۱

فصل ششم: ستیز با شیطان ۲۴۷

فهرست تفصیلی ۳۲۹

www.hadith.net

(يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّبِعُوا خُطْوَاتِ الشَّيْطَانِ وَمَنْ يَتَّبِعْ خُطْوَاتِ الشَّيْطَانِ فَإِنَّهُ يَأْمُرُ بِالْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ وَلَوْلَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ مَا زَكَا مِنْكُمْ مِنْ أَحَدٍ أَبَدًا وَلَكِنَّ اللَّهَ يُزَكِّي مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ).^۱

انسان آفریده‌ای دارای عقل و شهوت است که در کشاکش مستمر رشد و سقوط، زندگی می‌کند. فطرت الهی و عقل خداداد، او را به تعالی می‌خواند و نفس اماره و شهوت‌طلبی، او را به نزول و سقوط سوق می‌دهد.

در این میان، عواملی نیز از بیرون، به شدت بر جهت‌گیری‌های انسان تأثیرگذارند. انبیا و اولیا و کتاب‌های آسمانی به عنوان هدایت‌گران الهی از یک سو، و شیطان با همه ابرازها، امکانات و داشته‌های در اختیارش، اثرگذاران بیرونی‌اند، اگرچه در نهایت، اراده و انتخاب انسان است که علت سقوط یا سکوی تعالی‌بخش او خواهد شد.

از مجموع عوامل درونی و برونی که به آنها اشاره شد، سخن در این کتاب، از «شیطان» است و شناخت او و راه‌های اثرگذاری و نفوذش. به راستی، فلسفه‌آفرینش موجودی این چنین که در تار و پود روح و روان انسان رخنه کند و زمینه گمراهی او را فراهم نماید، چیست؟ ابلیس به عنوان شیطانی که آدم علیه السلام را فریفت و سبب خروج او از بهشت شد، چه جایگاهی در نظام هستی دارد؟ گستره فریب‌کاری شیطان چیست؟ دام‌های شیطان کدام‌اند و چگونه می‌توان از آنها رهید؟ و...

مطمئن‌ترین راه یافتن پاسخ برای پرسش‌هایی از این دست، مراجعه به قرآن و سنت است؛ زیرا وجود و ماهیت شیطان و راه‌های نفوذ یا پیشگیری از دام‌های هزارتوی او، چیزی نیست که در کمند عقل و علم تجربی در آید.

کتابی که اکنون با نام «شناخت‌نامه شیطان» در دستان شماست، در پی جمع‌آوری و ارائه منضبط آیات و احادیث مربوط به شیطان و مباحث مربوط به اوست.

این مجموعه، یکی از مدخل‌های دانش‌نامه قرآن و حدیث است که با توجه به نیاز جامعه مخاطب، به صورت جداگانه نیز منتشر می‌شود.

رحمت و غفران خداوند متعال بر روان آیه الله محمدی ری‌شهری رحمه الله (بنیان‌گذار مؤسسه دار الحدیث و سرمؤلف دانش‌نامه قرآن و حدیث) که طراح این اثر و دیگر مدخل‌های آن با سعی و تلاش فراوان ایشان به انجام رسید.

(۱) ای مؤمنان! از گام‌های شیطان، پیروی نکنید و هر کس از گام‌های شیطان پیروی کند، [بداند که] بی‌گمان او به کار زشت و

ناپسند فرمان می‌دهد و اگر بخشش خداوند و مهربانی وی بر شما نبود، هرگز هیچ یک از شما پاک نمی‌ماند؛ ولی خداوند هر که را

بخواهد، پاک می‌دارد و خداوند، شنوایی داناست (نور: آیه ۲۱). نیز، ر.ک: ص ۲۳۳ (گام‌های شیطان).

تلاش مجدّانه حجة الإسلام و المسلمین جناب آقای مرتضیٰ خوش نصیب، به عنوان یاریگر اصلی پژوهش و مترجم این کتاب، شایسته قدردانی است.

همچنین وظیفه خود می‌دانم از همه پژوهشگرانی را که در تدوین آثار پژوهشکده علوم و معارف حدیث مشارکت داشته‌اند، سپاس‌گزاری نمایم.

به مدد الهی، دیگر مدخل‌های دانش‌نامه قرآن و حدیث نیز که قابلیت انتشار مستقل را دارند نیز در آینده در اختیار علاقه‌مندان قرار می‌گیرند.

امید که این اثر، بر معرفت ما و خوانندگان بیفزاید و زمینه عمل به محتوای آیات و احادیث را در روح و جانمان نهادینه کند، بَمَنِّهِ و کَرَمِهِ.

سید محمدکاظم طباطبایی

پژوهشکده علوم و معارف حدیث

۱۴۰۱/۱۱/۳

شیطان، از ماده «شطن» به معنای دوری^۱ یا «شیط» به معنای آتش گرفتن و از میان رفتن^۲ است. شیطان در ادبیات دینی، عامل وسوسه، فریب، شرارت و نماد گمراهی و دعوت مردم به کژاندیشی و کژروی و گناهکاری است. شیطان، اسم عام برای همه موجودات زشت‌کرداری است که امید خیری در آنها نیست. در عین حال، در بسیاری از موارد، این واژه، مترادف با ابلیس - که اصلی‌ترین چهره شیطانی است - به کار می‌رود.

ابلیس، اسم خاص نخستین شیطان است که همراه فرشتگان می‌زیست و در پی نافرمانی در سجده به آدم علیه السلام، از درگاه خداوند، طرد گردید. واژه «ابلیس» نزد برخی، کلمه‌ای عربی از ماده «بلس» به معنای افسرده، نومید و حیران است^۳ و نزد برخی دیگر، جزو واژه‌های راه‌یافته از زبان‌های دیگر به زبان عربی^۴.

شیطان در قرآن کریم و احادیث اسلامی، همسو و منطبق با معنای لغوی به کار رفته است. واژه‌پژوه قرآنی، راغب اصفهانی و واژه‌پژوه حدیثی، ابن اثیر نیز تعبیر شیطان را از ماده «شطن» به معنای بُعد و دوری گرفته‌اند.^۵

این واژه ۸۸ بار در قرآن آمده که هفتاد بار به صورت مفرد و هیجده بار به صورت جمع (شیاطین) به کار رفته است و چنان که گفته شد، در بسیاری از کاربردهای مفرد، مقصود از شیطان، ابلیس است. کلمه ابلیس نیز خود، یازده بار در قرآن کریم آمده است.

حکمت خلقت شیطان

به دلالت آیات شریف قرآن، شیطان، آفریده خداست و قدرت وسوسه و اغواگری‌اش، از دایره خواست و اراده الهی بیرون نیست،^۶ همچنان که عمر طولانی او نیز برآمده از رخصت و موافقت خدای حکیم است.^۱

۱. ر.ک: مقایس اللغة: ماده «شطن» .

۲. ر.ک: مقایس اللغة: ماده «شیط» .

۳. ر.ک: مقایس اللغة: ماده «بلس» .

۴. برای آگاهی از نظرات در باره ریشه غیر عربی واژه «شیطان»، ر.ک: دائرة المعارف بزرگ اسلامی: مقاله «شیطان»، نوشته آذرتاش آذرنوش .

۵. ر.ک: مفردات ألفاظ القرآن: ماده «شطن»، النهایة: ماده «شطن» .

(۱) . وَ كَذَلِكَ جَعَلْنَا لِكُلِّ نَبِيٍّ عَدُوًّا شَيَاطِينَ الْإِنْسِ وَالْجِنِّ يُوحِي بَعْضُهُمْ إِلَى بَعْضٍ زُخْرَفَ الْقَوْلِ غُرُورًا وَ لَوْ شَاءَ رَبُّكَ مَا فَعَلُوهُ فَذَرْهُمْ وَ مَا يَفْتَرُونَ؛ این چنین در برابر هر پیامبری، دشمنی از شیطان‌های انسان‌نما و اهریمنان جنی قرار دادیم. آنان در گوشه، سخنانی [به ظاهر] آراسته برای فریب [مردم] به یکدیگر می‌گویند و اگر پروردگارت می‌خواست، چنین نمی‌کردند. بنا بر این، آنها و بافته‌های دروغشان را به حال خود وا گذار (انعام: آیه ۱۱۲) .

همین توان بالای اغواگری و عمر طولانی، این پرسش را ایجاد کرده است که: اگر هدف از خلقت انسان، تکامل او و نزدیک شدنش به خداوند است، چرا چنین دشمن خطرناکی آفریده شده و اجازه یافته است بر سر راه آدمی، در کمین بنشیند؟

پاسخ، این است که حکمت خلقت شیطان، با هدف آفرینش انسان، بیگانه نیست. خداوند، آدمی را با استعدادی بی نظیر در میان همه آفریدگان، آفرید و اراده کرد چنین پدیده‌ای را در معرض آزمون قرار دهد. از این رو به وی موقعیت داد تا توان انتخابگری خود را به نمایش بگذارد. نقش شیطان در این میان، ایجاد «فتنه» به عنوان زمینه‌ای برای آزمون است. پیداست که تکامل آدمی و نزدیک شدن او به هدف اعلایش که از مسیر موفقیت در آزمون یاد شده به دست می‌آید، بدون آن نیروی مخالف که در هر انتخابی، دو راهی‌ای را پیش پایش بگذارد، تحقق یافتنی نیست. قرآن کریم می‌فرماید:

(لِيَجْعَلَ مَا يُلْقِي الشَّيْطَانُ فِتْنَةً لِلَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ وَالْقَاسِيَةِ قُلُوبُهُمْ وَإِنَّ الظَّالِمِينَ لَفِي شِقَاقٍ بَعِيدٍ.^۲)

تا آنچه را شیطان [در دل‌ها] می‌افکند، آزمونی برای بیمار دلان و سنگ‌دلان کند و ستمگران در سمت و سوی کاملاً مخالف [با حقیقت] به سر می‌برند.

و نیز می‌فرماید:

(وَمَا كَانَ لَهُ عَلَيْهِمْ مِنْ سُلْطَانٍ إِلَّا لِنَعْلَمَ مَنْ يُوْمِنُ بِالْآخِرَةِ مِمَّنْ هُوَ مِنْهَا فِي شَكٍّ وَرَبُّكَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ حَفِيظٌ.^۳)

او (شیطان) بر آنان سلطه‌ای ندارد، جز آن که [خواستیم تحت وسوسه‌هایش] کسی را که به آخرت ایمان دارد، از کسی که در باره آن در تردید است، باز شناسیم و پروردگار تو، نگاهبان همه چیز است.

بر این پایه، برآیند تلاش شیطان، آمادگی خلقت برای رشد و تکامل انسان است. در آفرینش الهی، جمادات و نباتات، موجود بودند؛ ولی حرکت و رشدی به اختیار خود نداشتند. حیوانات نیز بودند که رشدی اندک و حرکت‌هایی به اقتضای غریزه و نه از سر اندیشه‌ورزی داشتند. از دیگر سو، فرشتگان نیز یکسر به تقدیس و تعظیم آفریدگار خویش مشغول یا در عبادت و انجام فرمان‌های او غرقه بودند. فرشتگان، نه شهوتی داشتند که در پی ارضای آن باشند و نه نیازی به امور مادی، تا بر سر آن با دیگران درگیر شوند.

۱. ر.ک: ص ۵۱ (مهلت دادن به ابلیس).

۲. حج: آیه ۵۲ - ۵۴. نیز، ر.ک: اعراف: آیه ۲۷.

۳. سبأ: آیه ۲۱.

در این میان، خداوند اراده فرمود که موجودی دوگانه به نام انسان بیافریند که هم غرایز و شهوات حیوان را داشته باشد و هم شوق شناخت و عبادت فرشتگان را. اقتضای بخش حیوانی در انسان، گرایش به هوا و هوس و لذتجویی فزاینده و افسارگسیخته است که خاستگاه آن بر اساس آموزه‌های اسلامی، پدیده‌ای به نام «جهل» است، همچنان که اقتضای بخش فرشتگانی در انسان، تمایل به مدیریت و مهار کردن غرایز طبیعی و نه سرکوب آنها و تلاش مداوم برای رشد و تعالی و خداگونگی است. خاستگاه این بخش نیز چراغی فروزنده و رهنما به نام «عقل» است.

آفریننده حکیم، با وجود همه توانمندی‌هایی که در خرد آدمی به ودیعت نهاد، با ارسال رسولان و ابلاغ شریعت‌ها و آیین‌های آسمانی، عقل را قوتی مضاعف بخشید، چندان که در سایه آمیزه عقل و شرع، امکان رهایی انسان به عالی‌ترین مدارج رشد و کمال، قطعی و تردیدناپذیر گردد. البته در این میان، جبهه جهل نیز نصیب خود را برده است. افزون بر همه درون‌مایه‌های شهوانی این جبهه که پیای آدمی را به کژی فرمان می‌دهد، شیطان نیز از برون، با توانایی‌های ویژه و روحیه خستگی‌ناپذیر خود، یاری‌رسان جبهه جهل شده است. خداوند به شیطان توان آن را داد که در روح آدمی بدمد و خواسته‌های سرشتین و طبیعی او را به افراط بکشاند و نیازش به خوراک و جنس مخالف و دیگر چیزها را با حرص و ولع و تنوع‌طلبی بی‌الاید تا دیده عقل را نابینا و اراده آدمی را سست نماید. بدین سان، هم‌اوردی عظیم میان دو جبهه عقل و جهل، در جان آدمی آغاز شد. خداوند خواست تا برنده این مبارزه را که با اراده و انتخاب خود، برتر از فرشته شده است، به عنوان شاه‌کار آفرینش، در ملکوت و جنت رضوان جای دهد، یا بازنده میدان را که باز با اختیار خود از چهارپایان فروتر شده است، به دوزخ بسپارد.

نگاهی چنین، می‌تواند زمینه اعتراض به آفرینش و توانمندسازی شیطان را از میان ببرد. کدام قهرمان و ورزشکار خردورزی می‌تواند از وجود هم‌اوردی همسان و حریفی برابر، ناخشنود باشد؟ او چگونه می‌تواند بی‌حریفی همگن، نیروی نهفته خود را به میدان بیاورد و آن را ورز دهد و قوت بخشد؟ به سخن دیگر، اگر سپاهی و زشتی و گمراهی و بدی نباشد، سپیدی و زیبایی و راهیابی و خوبی چگونه معنا یابد؟ و اگر عواملی مانع رسیدن به مقصد وجود نداشته باشد، استعداد انتخابگری راه بصیرت و هدایت و مقاومت، چگونه تحقق و بروز پیدا کند؟

اکنون شاید این پرسش مطرح شود که: بر این مبنا آیا شیطان، لازمه تکامل جهان آفرینش به شمار می‌آید و وجودش خیر است؟

پاسخ، این است که تردیدی در خیر بودن مجموعه هستی نیست و حتی موجودات به ظاهر مضر و شرور نیز حکیمانه در مجموعه خلقت جا داده شده‌اند و هر یک نقش خود را ایفا می‌کند؛ اما آنچه نباید نادیده بماند، این نکته است که نقش پلید اغواگری، با سوء اختیار خود شیطان، به او واگذار شده است. به سخن دیگر، شیطان نیز می‌توانست تکبر نورزد و

حسادت نکند و در برابر آدم، فرمان الهی سجده را به جای آورد؛ ولی به انتخاب خود چنین نکرد و به جای توبه و بازگشت، لجوجانه و متکبرانانه به عناد برخاست و با خدای جهان رو در رو ایستاد.

بنا بر این می‌توان گفت اگر چه رفتار شیطان در منظومه سراسر حکیمانه آفرینش، موجب رشد و تکامل شده است، اما چنین پدیده‌ای، به انتخاب او تحقق نیافته تا بشود او را در پیدایش آن، خیرخواه و مأجور دانست؛ بلکه دقیقاً به عکس، شیطان، نهایت همت خود را در شرارت و گمراه کردن نسل بشر به کار گرفت؛ اما این شاه‌کار الهی است که خداوند بر اساس علم ازلی خود، چنان نقشه آفرینش را طراحی کرده است که حتی بدترین انتخاب نیز از سوی شیطان، نتواند در استواری و حکیمانه بودن آن نقشه، خللی وارد سازد.

جنس شیطان

قرآن کریم، شیطان بزرگ (ابلیس) را از جنیان می‌داند^۱ و جنیان از آتش آفریده شده‌اند.^۲ از این رو ابلیس و فرزندان و قبیله او از آتش اند؛ اما این بدان معنا نیست که شیطان از میان انسان‌ها برادر،^۳ شریک،^۴ حزب^۵ و سرباز^۶ نداشته باشد. متون دینی ما به وجود انسان‌های شیطان‌صفت، تصریح و آنان را از شیطان‌های دیگر خطرناک‌تر می‌شمارند.^۷ بر این پایه، شیطان به دو گونه انسانی و جنی تقسیم می‌شود که ابلیس و فرزندان، از گونه دوم و انسان‌های شرور، منافق، اسرافکار، وسوسه‌گر و... از دسته نخست هستند.

....

۱. ر.ک: کهف: آیه ۵۰.

۲. ر.ک: حجر: آیه ۲۷، الرحمن: آیه ۱۵.

۳. ر.ک: ص ۱۵۳ (برادران شیطان).

۴. ر.ک: ص ۱۵۷ (شریک شدن شیطان).

۵. ر.ک: ص ۱۴۹ (حزب شیطان و نیرنگ‌هایشان).

۶. ر.ک: ص ۱۵۱ (لشکریان شیطان).

۷. ر.ک: ص ۱۴۷ (خطرناک‌تر بودن انسان‌های شیطان‌صفت از اهریمنان).

حکمت خلقت شیطان... ۱۰

جنس شیطان... ۱۴

علت دشمنی شیطان با انسان... ۱۵

شیطان به سان خون جاری در انسان... ۱۶

دامنه تسلط شیطان... ۱۸

رابطه شیطان و هوای نفس... ۱۹

دستیاران شیطان... ۲۱

دامها و شگردهای شیطان... ۲۲

مجسم شدن شیطان... ۲۳

تقابل با شیطان... ۲۵

مهلت و مرگ شیطان... ۲۶

فصل اول: شناخت شیطان

۱ / ۱. واجب بودن شناخت شیطان... ۲۹

۱ / ۲. نامهای ابلیس و برخی شیاطین... ۳۱

۱ / ۳. تبار ابلیس... ۳۷

- ۴ / ۱. فرزندان ابلیس... ۳۹
- ۵ / ۱. سرآغاز لغزش ابلیس... ۴۱
- ۶ / ۱. مهلت دادن به ابلیس... ۵۱
- ۷ / ۱. ویژگی‌های ابلیس... ۵۳
- ۱ - ۷ / ۱. نخستین کافر... ۵۳
- ۲ - ۷ / ۱. نخستین سرکش... ۵۳
- ۳ - ۷ / ۱. نخستین دروغگو... ۵۵
- ۴ - ۷ / ۱. نخستین مقایسه کننده خودبزرگبین... ۵۵
- ۵ - ۷ / ۱. نخستین بت‌تراش... ۵۷
- ۶ - ۷ / ۱. نخستین نوحه‌گر و آوازه‌خوان... ۶۱
- ۸ / ۱. مجسم شدن ابلیس... ۶۱
- ۹ / ۱. مرگ ابلیس... ۶۹
- ۱۰ / ۱. کیفر ابلیس... ۷۵

فصل دوم: نقش شیطان در گمراه کردن مردم

- ۱ / ۲. تصمیم قاطع ابلیس برای گمراه کردن فرزندان آدم... ۷۹
- ۲ / ۲. هر انسانی شیطانی دارد... ۸۵
- ۳ / ۲. جاری شدن شیطان در جان آدمیزاد به سان خون... ۸۷
- ۴ / ۲. دامنه تسلط شیطان... ۹۱

- ۵ / ۲. حکمت مسلط کردن شیطان بر مردم... ۹۵
- ۶ / ۲. مخفیانه پیام دادن شیاطین به دوستانشان... ۹۷
- ۷ / ۲. شیوه‌های شیطان برای فریب انسان... ۱۰۳
- ۱ - ۷ / ۲. آراستن زشتی‌ها... ۱۰۳
- ۲ - ۷ / ۲. وسوسه... ۱۰۹
- ۳ - ۷ / ۲. دعوت به سوی شهوت‌ها... ۱۱۱
- ۴ - ۷ / ۲. وعده دادن و پروراندن آرزوهای توخالی... ۱۱۳
- ۵ - ۷ / ۲. تبلیغات مسموم همراه با هجوم همه‌جانبه... ۱۱۷
- ۶ - ۷ / ۲. ترساندن مؤمنان از دوستانش... ۱۱۹
- ۷ - ۷ / ۲. محبوب جلوه دادن عبادت برای بدعت‌گذاران... ۱۲۱

فصل سوم: اهریمنان

- ۱ / ۳. دشمنی شیطان با انسان... ۱۲۳
- ۲ / ۳. دشمن دانستن شیطان... ۱۲۹
- ۳ / ۳. شیاطین و آلودگی‌های میکروبی... ۱۳۱
- ۴ / ۳. گزند رساندن شیطان... ۱۳۳
- ۵ / ۳. فراوانی شیاطین برای گمراه کردن مؤمنان... ۱۳۹
- ۶ / ۳. فرجام فرمانبری از شیطان... ۱۴۱
- ۷ / ۳. اگر از شیطان فرمان برده نشود... ۱۴۳

فصل چهارم: انسان‌های شیطان‌صفت

۱ / ۴. خطرناک‌تر بودن انسان‌های شیطان‌صفت از اهریمنان... ۱۴۷

۲ / ۴. حزب شیطان و نیرنگ‌هایشان... ۱۴۹

۳ / ۴. لشکریان شیطان... ۱۵۱

۴ / ۴. برادران شیطان... ۱۵۳

۵ / ۴. شریک شدن شیطان... ۱۵۷

فصل پنجم: دام‌های شیطان

۱ / ۵. دام‌های اعتقادی... ۱۶۱

۲ / ۵. دام‌های اخلاقی... ۱۶۵

۱ - ۲ / ۵. تکبر... ۱۶۵

۲ - ۲ / ۵. خودشگفتی و ستایش‌طلبی... ۱۶۷

۳ - ۲ / ۵. حسادت... ۱۶۹

۴ - ۲ / ۵. خشم... ۱۷۱

۵ - ۲ / ۵. تعصب... ۱۷۳

۶ - ۲ / ۵. ریا... ۱۷۵

۷ - ۲ / ۵. شهوت‌پرستی... ۱۷۵

۸ - ۲ / ۵. غفلت... ۱۷۹

۹ - ۲ / ۵. شتاب‌زدگی... ۱۸۱

۱۸۱... ۲ / ۵ - ۱۰. آرزوی باطل

۱۸۱... ۲ / ۵ - ۱۱. بدخلقی

۱۸۳... ۳ / ۵ - ۳. دام‌های سیاسی

۱۸۳... ۳ / ۵ - ۱. فرمانبری از رهبران گمراهی

۱۸۵... ۳ / ۵ - ۲. نزدیک شدن به حاکم ستم‌پیشه

۱۸۷... ۳ / ۵ - ۳. تفرقه

۱۸۹... ۴ / ۵ - ۴. دام‌های مالی

۱۹۱... ۵ / ۵ - ۵. دام‌های اجتماعی

۱۹۱... ۵ / ۵ - ۱. نفرت

۱۹۳... ۵ / ۵ - ۲. بگو مگو کردن

۱۹۵... ۵ / ۵ - ۳. فحاشی به هم

۱۹۵... ۵ / ۵ - ۴. تنهایی

۱۹۷... ۵ / ۵ - ۵. هم‌نشینی با دنیاپرستان

۱۹۹... ۶ / ۵ - ۶. دام‌های عملی

۱۹۹... ۶ / ۵ - ۱. شراب و قمار

۲۰۱... ۶ / ۵ - ۲. نگاه ناروا

۲۰۳... ۶ / ۵ - ۳. خلوت کردن با نامحرمان

۲۰۵... ۶ / ۵ - ۴. زنان

۵ / ۶ - ۵. همجنس‌گرایی مردان... ۲۰۷

۵ / ۶ - ۶. همجنس‌گرایی زنان... ۲۱۱

۵ / ۶ - ۷. آدمکشی... ۲۱۳

۵ / ۶ - ۸. غیبت... ۲۱۳

۵ / ۶ - ۹. آوازخوانی و نوازندگی غفلت‌زا... ۲۱۵

۵ / ۶ - ۱۰. سرگرمی غفلت‌زا... ۲۱۷

۵ / ۶ - ۱۱. بدزبانی... ۲۱۷

۵ / ۶ - ۱۲. قهقهه زدن... ۲۱۷

۵ / ۶ - ۱۳. کار امروز را به فردا افکندن... ۲۱۷

۵ / ۶ - ۱۴. بی‌تابی در ناگواری‌ها... ۲۱۹

۵ / ۶ - ۱۵. شعر نکوهیده... ۲۱۹

۵ / ۶ - ۱۶. گناهان به ظاهر کوچک... ۲۲۱

۵ / ۶ - ۱۷. وسوسه‌ریاکار بودن مؤمنان... ۲۲۱

۵ / ۷. دام‌هایی که شیطان، خود از آنها خبر داده... ۲۲۳

۵ / ۸. گام‌های شیطان... ۲۳۳

۵ / ۹. پاتوق‌های شیطان... ۲۳۷

۵ / ۱۰. روایاتی جامع در باره دام‌های شیطان... ۲۳۹

۵ / ۱۱. روایاتی پراکنده در باره دام‌های شیطان... ۲۴۱

فصل ششم: ستیز با شیطان

۶ / ۱. کسانی که شیطان بر آنها سلطه‌ای ندارد... ۲۴۷

۶ / ۲. نقش تلاوت قرآن در مبارزه با شیطان... ۲۵۳

۶ / ۳. شیطان‌ستیزی با اخلاق و رفتار نیکو... ۲۵۹

۶ / ۳ - ۱. مخالفت با هوای نفس... ۲۵۹

۶ / ۳ - ۲. محافظت بر نمازها... ۲۶۱

۶ / ۳ - ۳. نظم و به هم پیوستگی صف‌های نماز جماعت... ۲۶۱

۶ / ۳ - ۴. روزه... ۲۶۳

۶ / ۳ - ۵. خاموشی... ۲۶۵

۶ / ۳ - ۶. تواضع... ۲۶۷

۶ / ۳ - ۷. حیا... ۲۶۷

۶ / ۳ - ۸. خداترسی واقعی... ۲۶۹

۶ / ۳ - ۹. نیکی به برادران... ۲۶۹

۶ / ۳ - ۱۰. امانتداری... ۲۶۹

۶ / ۳ - ۱۱. نیکوکاری مالی... ۲۷۱

۶ / ۴. زکرها و دعاهایی که شیطان را می‌رانند... ۲۷۳

۶ / ۴ - ۱. به خدا پناه بردن... ۲۷۳

۶ / ۴ - ۲. بسم الله گفتن... ۲۷۵

- ۶ / ۴ - ۳. لا إله إلا الله گفتن... ۲۷۹
- ۶ / ۴ - ۴. آمرزش خواستن... ۲۷۹
- ۶ / ۴ - ۵. اذان... ۲۸۱
- ۶ / ۴ - ۶. تسبیح فاطمه زهرا علیها السلام... ۲۸۳
- ۶ / ۴ - ۷. به یاد خدا افتادن... ۲۸۳
- ۶ / ۴ - ۸. بسیار دعا کردن... ۲۸۷
- ۶ / ۴ - ۹. چگونگی به خدا پناه بردن... ۲۸۷
- ۶ / ۵. شیطان ستیزی با بی‌اعتنایی به وسوسه‌های او... ۲۹۷
- ۶ / ۶. رعایت بهداشت و مبارزه با شیطان... ۳۰۱
- ۶ / ۷. آنچه شیطان را از خانه می‌رانند... ۳۰۵
- ۶ / ۸. خوراکی‌هایی که شیطان را می‌رانند... ۳۰۷
- ۶ / ۹. روزهایی که شیطان را می‌رانند... ۳۱۱
- ۶ / ۱۰. دشمنان شیطان... ۳۱۳
- ۶ / ۱۱. اضطراب و گریه شیطان... ۳۱۵
- ۶ / ۱۲. ناله‌های شیطان... ۳۱۹
- ۶ / ۱۳. روایاتی جامع در باره شیطان ستیزی... ۳۲۱
- ۶ / ۱۴. روایاتی پراکنده در باره شیطان ستیزی... ۳۲۵

فهرست تفصیلی